



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Spraw Zagranicznych, www.gov.pl/diplomacy [Translation already published on the official website of the Polish Ministry of Justice] Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of Foreign Affairs for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Ministerstwo Spraw Zagranicznych, <https://www.gov.pl/web/diplomacy> [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Ministerstwa Sprawiedliwości] Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

Nota informacyjna nt. orzecznictwa Trybunału nr 240

Maj 2020 r.

Makuchyan i Minasyan p. Azerbejdżanowi i Węgrom
– skarga nr 17247/13

Wyrok z 26.05.2020 r. [Sekcja Czwarta]

Art. 2

Obowiązki pozytywne

Art. 2 ust. 1

Życie

„Zaaprobowanie i poparcie” przez Azerbejdżan przestępstw popełnionych przez swojego funkcjonariusza działającego prywatnie, bez wyraźnego i jednoznacznego „uznania” i „przyjęcia” przestępstw „jako własnych”: *brak naruszenia*

Nieuzasadnione niewykonanie przez Azerbejdżan zagranicznego wyroku skazującego jego funkcjonariusza na karę pozbawienia wolności za przestępstwo z nienawiści etnicznej, który po powrocie został ułaskawiony, awansowany i przyznano mu świadczenia: *naruszenie*

Brak zaniechania zapewnienia przez Węgry, by obywatel Azerbejdżanu kontynuował odbywanie kary pozbawienia wolności w swym kraju ojczystym: *brak naruszenia*

Art. 14

Dyskryminacja

Niewykonanie przez Azerbejdżan zagranicznego wyroku skazującego jego funkcjonariusza na karę pozbawienia wolności za przestępstwa z nienawiści popełnione przeciwko ofiarom armeńskim, który został ogłoszony bohaterem, awansowany i przyznano mu świadczenia po powrocie: *naruszenie*

Fakty – Podczas udziału w kursie organizowanym przez NATO w Budapeszcie oficer Azerbejdżanu (R.S.) uciął głowę oficerowi armeńskiemu (krotnemu drugiego skarżącego) i groził zabiciem innemu żołnierzowi armeńskiemu (pierwszemu skarżącemu), próbując

wyłamać siekierą drzwi do jego pokoju. R.S. został skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności na Węgrzech. W związku z jego przestępstwami przeprowadzono pełne śledztwo w sprawie uprzedzeń etnicznych i zostały one podkreślone przez sądy węgierskie. Po odbyciu ośmiu lat kary na Węgrzech R.S. został przekazany do Azerbejdżanu zgodnie z [Konwencją Rady Europy o przekazywaniu osób skazanych](#) („Konwencja o przekazywaniu”) celem odbycia pozostałej części kary w ojczyźnie. Jednakże po powrocie został natychmiast zwolniony, ułaskawiony i awansowany w trakcie publicznej ceremonii oraz przyznano mu zaległe wynagrodzenie za okres spędzony w więzieniu, a także mieszkanie w Baku do użytkowania. Różni wysoko postawieni oficjele Azerbejdżanu wygłaszali liczne komentarze aprobujące postępowanie R.S. i jego ułaskawienie.

Prawo

Art. 1 (*jurysdykcja terytorialna w odniesieniu do Azerbejdżanu*): Wykonanie wyroku nałożonego w kontekście prawa do życia należy postrzegać jako integralną część obowiązku proceduralnego państwa na podstawie art. 2 [Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności]. Niezależnie od miejsca popełnienia przestępstw, w zakresie, w jakim na podstawie Konwencji o przekazywaniu Azerbejdżan zgodził się i przyjął na siebie obowiązek dalszego wykonywania wyroku pozbawienia wolności R., był do tego zobowiązany zgodnie z obowiązkami proceduralnymi na podstawie art. 2 Konwencji. W sumie zachodziły „szczególne czynniki”, które spowodowały powstanie związku jurysdykcyjnego Azerbejdżanu w odniesieniu do obowiązku proceduralnego na podstawie art. 2.

Art. 2

a) *Możliwość zastosowania w odniesieniu do pierwszego skarżącego* – Choć pierwszy skarżący nie odniósł żadnej rzeczywistej szkody fizycznej, sądy węgierskie skazały R.S. za „przygotowanie do jego zabójstwa”. Jego życie było więc poważnie i bezpośrednio zagrożone. Art. 2 miał zatem zastosowanie.

b) Obowiązki materialne na podstawie art. 2 w odniesieniu do Azerbejdżanu

Trybunał za kluczowy uznał fakt, że choć R.S. w czasie przedmiotowych wydarzeń był członkiem sił zbrojnych Azerbejdżanu, to nie wykonywał on swoich obowiązków służbowych ani nie działał na polecenie swoich przełożonych. Wprost przeciwnie, przestępstwa zostały popełnione na skutek jego prywatnej decyzji o zabiciu, ponieważ armeńskie ofiary rzekomo naśmiewały się z niego i prowokowały go.

Obecny standard prawa międzynarodowego, wywodzący się z art. 11 [Projektu artykułów dotyczących odpowiedzialności państw za akty międzynarodowo bezprawne](#) Organizacji Narodów Zjednoczonych („Projekt artykułów”), ustanawia bardzo wysoki próg dla odpowiedzialności państwa za czyn, który w czasie jego popełnienia nie jest mu przypisywalny na innych podstawach. W kontekście niniejszej sprawy, aby z całą pewnością ustalić, że doszło do naruszenia przez Azerbejdżan art. 2 Konwencji w jego aspekcie materialnym, należy przekonująco wykazać, że władze Azerbejdżanu przez swoje działania nie tylko „aprobowały” i „popierały” zaskarżone czyny, ale także „wyraźnie i jednoznacznie” „uznały” i „przyjęły” te czyny „jako własne”, przy czym wymóg „uznania” i „przyjęcia” musi być spełniony łącznie.

Spoglądając całościowo na działania rządu Azerbejdżanu, w tym na decyzje o ułaskawieniu i awansowaniu R.S. i przyznaniu mu zaległego wynagrodzenia oraz mieszkania, należy uznać bez żadnych wątpliwości, że Azerbejdżan wykazał swą „aprobatę” i „poparcie” dla czynów przestępczych R.S. Jednak po najdogłębszym zbadaniu charakteru i zakresu zaskarżonych środków w ich całościowym kontekście Trybunał uznał, że nie zostało przekonująco wykazane, że państwo Azerbejdżan „wyraźnie i jednoznacznie”

„uznało” i „przyjęło” godne pożałowania czyny R.S. „jako własne”, w ten sposób bezpośrednio i kategorycznie przyjmując odpowiedzialność jako taką za zabicie przez niego jednej ofiary i przygotowanie do zabicia drugiej. Trybunał podkreślił, że ocena ta została dokonana w oparciu o bardzo rygorystyczne standardy istniejących zasad prawa międzynarodowego.

Zasadniczo zaskarżone środki można interpretować raczej jako mające na celu publiczne odniesienie się, uznanie i naprawienie niekorzystnej sytuacji osobistej, zawodowej i finansowej R.S., którą władze Azerbejdżanu postrzegały – niezasadnie zdaniem Trybunału – jako skutek rzekomo wadliwego postępowania karnego przeprowadzonego na Węgrzech.

Wreszcie, w kontekście przestępstw popełnionych przez oficerów policji działających poza zakresem swych obowiązków służbowych, od państw stron Rady Europy oczekuje się ustalenia wysokich standardów zawodowych dla swych służb egzekwowania prawa i zapewnienia, by osoby służące w tych służbach spełniały niezbędne wymogi. Podobne standardy mogą się stosować do członków sił zbrojnych. Niemniej jednak, mając na uwadze szczególne okoliczności obecnej sprawy, Trybunał nie był przekonany, że oficerowie będący przełożonymi R.S. byli w stanie przewidzieć prywatne działania R.S. lub że czyny te powinny być przypisane państwu Azerbejdżan jako całości tylko z tego względu, że osoba ta akurat była jego przedstawicielem. W istocie zaskarżone czyny stanowiły tak oczywiste nadużycie i były tak odległe do statusu R.S. jako oficera wojskowego, że w świetle faktów sprawy jego w najwyższym stopniu poważne zachowanie przestępcze nie może pociągać materialnej odpowiedzialności międzynarodowej państwa. Ponadto nic w aktach sprawy nie wskazuje, że w czasie, gdy R.S. został wysłany na misję, procedura rekrutowania członków sił zbrojnych w Azerbejdżanie i monitorowanie spełniania przez nich standardów zawodowych, w tym pod względem utrzymującej się zdolności psychicznej do służby, były nieodpowiednie.

Rozstrzygnięcie: brak naruszenia (sześcioma głosami do jednego).

c) Obowiązki proceduralne na podstawie art. 2 Konwencji w odniesieniu do Azerbejdżanu

Od chwili, w której Azerbejdżan przejął odpowiedzialność za wykonanie kary pozbawienia wolności R.S. – to jest od chwili jego przekazania – był zobowiązany do zapewnienia odpowiedniej reakcji na bardzo poważne przestępstwo motywowane uprzedzeniami etnicznymi. Z uwagi na szczególnie napiętą sytuację polityczną między oboma krajami, władze powinny być tym bardziej ostrożne, mając na uwadze, że ofiarami przestępstw w niniejszej sprawie były osoby pochodzenia armeńskiego.

Trybunał nie został przekonany żadnymi argumentami rządu Azerbejdżanu co do potrzeby natychmiastowego zwolnienia R.S. Po pierwsze, R.S. otrzymał na Węgrzech proces karny przed sądami dwóch instancji, które wydały dobrze uzasadnione orzeczenia. W odniesieniu do tego procesu nie złożył on do Trybunału skargi przeciwko Węgrom na podstawie art. 6. W każdym razie brak było wystarczających dowodów na to, że ewentualne pominięcie proceduralne nie zostało następnie zrównoważone gwarancjami proceduralnymi bądź że takie pominięcie spowodowało, że całe postępowanie stało się nierzetelne. Po drugie, rzekoma historia osobista i problemy psychiczne R.S. nie były wystarczające, by uzasadnić niewykonanie przez władze Azerbejdżanu kary za poważne przestępstwo z nienawiści popełnione za granicą. Zdolności umysłowe R.S. zostały dokładnie ocenione w czasie jego procesu na Węgrzech. Ponadto jego awansowanie na wyższy stopień wojskowy jasno wskazuje, że nie cierpiał na poważną chorobę psychiczną.

W sumie R.S. został potraktowany jako osoba niewinna lub niesłusznie skazana i obdarzony wieloma świadczeniami (zaległym wynagrodzeniem, mieszkaniem, awansem), które były pozbawione jakiegokolwiek podstawy prawnej na gruncie prawa krajowego. W świetle powyższego działania władze Azerbejdżanu w istocie przyznały R.S. bezkarność

za czyny popełnione przeciwko jego ofiarom z Armenii. Nie było to zgodne z obowiązkiem Azerbejdżanu na podstawie art. 2 w zakresie skutecznego odstraszenia od popełniania przestępstw przeciwko życiu osób.

Rozstrzygnięcie: naruszenie (jednogłośnie).

d) *Obowiązki proceduralne na podstawie art. 2 Konwencji w odniesieniu do Węgier*

Trybunał został wezwany do zbadania, czy i w jakim zakresie państwo przekazujące może być odpowiedzialne za ochronę praw ofiar przestępstwa lub ich krewnych. Władze węgierskie postępowały zgodnie z procedurą przewidzianą przez Konwencję o przekazywaniu w pełnym jej zakresie. W szczególności zwróciły się do władz Azerbejdżanu o wskazanie, jaka procedura zostanie zastosowana w razie powrotu R.S. do ojczyzny. Choć co prawda odpowiedź władz azerskich była niekompletna i sformułowana ogólnie, co z kolei mogło wywołać podejrzenia odnośnie do sposobu wykonania kary pozbawienia wolności R.S. i skłonić władze węgierskie do dalszych działań, Trybunałowi nie przedstawiono wymiernych dowodów, by wykazać, że władze węgierskie jednoznacznie były lub powinny być być świadome, że R.S. zostanie zwolniony po powrocie do Azerbejdżanu. W istocie, mając na uwadze zwłaszcza czas, jaki R.S. spędził już w więzieniu węgierskim, Trybunał nie dostrzegał, co władze węgierskie mogły zrobić poza przestrzeganiem procedury i ducha Konwencji o przekazywaniu i procedowaniem w oparciu o założenie, że inne państwo Rady Europy będzie działać w dobrej wierze. W związku z powyższym władze węgierskie nie uchybiły swoim obowiązkom proceduralnym.

Rozstrzygnięcie: brak naruszenia (sześcioma głosami do jednego).

Art. 14 w związku z art. 2 (Azerbejdżan): Zadaniem Trybunału jest ustalenie, czy armeńskie pochodzenie etniczne ofiar R.S. oraz charakter jego przestępstw odegrały rolę w podjęciu przez władze azerskie środków po jego powrocie do Azerbejdżanu. Rząd nie wskazał podstaw prawnych w prawie krajowym dla przyznania R.S. wszystkich wspomnianych świadczeń, które, jak można to rozumieć, były postrzegane jako rekompensata za jego czyny. Nie wskazał też przykładów innych skazanych zabójców, którzy otrzymaliby analogiczne korzyści po ich uwolnieniu na skutek ułaskawienia przez prezydenta. Ponadto godne pożałowania jest to, że wielu wysoko postawionych oficjeli Azerbejdżanu wygłosiło oświadczenia chwalejące R.S. jako patriotę i bohatera i wyrażało poparcie szczególnie dla faktu, że jego czyny zostały wymierzone w żołnierzy armeńskich. Na specjalnie utworzonej w tym celu stronie internetowej na portalu prezydenta Azerbejdżanu wiele osób indywidualnych dziękowało prezydentowi za ułaskawienie R.S., przyzwalając na fakt, że zabił swą armeńską ofiarę. Choć sam prezydent nigdy nie opublikował na tej stronie, z samego faktu, że istniała, ułaskawienie może być postrzegane jako ważny krok w procesie legitymizowania i gloryfikowania czynów R.S.

Skarżący wysunęli zatem wystarczająco mocne, jasne i zgodne wnioski, z których można wywieść przekonujący *prima facie* zarzut, że środki podjęte przez władze Azerbejdżanu wobec R.S., prowadzące do jego faktycznej bezkarności przy jednoczesnym gloryfikowaniu jego nadzwyczaj okrutnego przestępstwa z nienawiści, miały związek przyczynowy z armeńskim pochodzeniem etnicznym ofiar, a zatem że środki te zostały podjęte z pobudek rasistowskich. Rząd Azerbejdżanu próbował uzasadnić swoje działania, powołując się na te same powody, które Trybunał oddalił jako nieprzekonujące w odniesieniu do zarzutu skarżących na gruncie proceduralnego aspektu art. 2 (powyżej). Rząd nie obalił zatem dającego się uzasadnić zarzutu (*arguable allegation*) dyskryminacji podniesionego przez skarżących.

Rozstrzygnięcie: naruszenie (sześcioma głosami do jednego).

Trybunał stwierdził również jednogłośnie, że nie doszło do uchybienia przez Azerbejdżan i Węgry ich obowiązkom na podstawie art. 38 Konwencji.

Art. 46: brak wskazania środków generalnych i indywidualnych w odniesieniu do Azerbejdżanu.

Art. 41: nie złożono roszczeń z tytułu szkody.

(Zobacz w odniesieniu do art. 2: *Makaratzis p. Grecji* [WI], nr 50385/99, 20 grudnia 2004 r., [Nota informacyjna nr 70](#); *Gray p. Niemcom*, nr 49278/09, 22 maja 2014 r., [Nota informacyjna nr 174](#); *Marguš p. Chorwacji* [WI], nr 4455/10, 27 maja 2014 r., [Nota informacyjna nr 174](#); *Zoltai p. Węgrom i Irlandii* (dec.), nr 61946/12, 29 września 2015 r., [Nota informacyjna nr 189](#); *Kitanovska Stanojkovic i Inni p. byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii*, nr 2319/14, 13 października 2016 r., [Nota informacyjna nr 200](#); *Güzelyurtlu i Inni p. Cypru i Turcji* [WI], nr 36925/07, 29 stycznia 2019 r., [Nota informacyjna nr 225](#). Zobacz także w odniesieniu do art. 14 w związku z aspektem proceduralnym art. 2: *Nachova i Inni p. Bułgarii* [WI], nr 43577/98 i 43579/98, 6 lipca 2005 r., [Nota informacyjna nr 77](#); *Angelova i Iliev p. Bułgarii*, nr 55523/00, 26 lipca 2007 r., [Nota informacyjna nr 99](#))

© Council of Europe/European Court of Human Rights
Niniejsze streszczenie przygotowane przez Kancelarię nie wiąże Trybunału.

Link do [Not informacyjnych nt. orzecznictwa](#)